

VADUD MAHMUDNING CHO‘LPON IJODIGA MUNOSABATI

Nigoraxon Tursunova Jahongir qizi
Farg‘ona davlat universiteti o‘zbek
tili yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek adabiy tanqidchiligining muhim vakillaridan biri — Vadud Mahmudning adabiy-tanqidiy qarashlari tahlil qilinadi. Xususan, tanqidchining Cho‘lpon ijodiga bo‘lgan munosabati hamda uni zamondoshi sifatida baholashdagi yondashuvi ilmiy asosda yoritiladi. Uning ilmiy-nazariy qarashlari, tanqidchilik uslubi va adabiy jarayonni baholashdagi o‘ziga xos yondashuvlari ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so‘zlar: adabiy tanqid, poetika, munaqqid, zamondosh, mahorat, badiiy tahlil, adabiy jarayon.

Annotation: This article analyzes the literary-critical views of Vadud Mahmud, one of the prominent representatives of Uzbek literary criticism. In particular, it examines the critic’s attitude towards the works of Cho‘lpon and his approach to evaluating him as a contemporary from a scholarly perspective.

Keywords: literary criticism, poetics, critic, contemporary, mastery, artistic analysis, literary process.

Аннотация: В данной статье анализируются литературно-критические взгляды Вадуд Махмуд, одного из значимых представителей узбекской литературной критики. В частности, рассматривается отношение критика к творчеству Чулпон, а также его подход к оценке поэта как современника с научной точки зрения.

Ключевые слова: литературная критика, поэтика, критик, современник, ма стерство, художественный анализ, литературный процесс.

KIRISH

XX asr boshlarida yuz bergan yangilanishlar, jadidchilik g‘oyalari va munaqqidlar faoliyati o‘zbek adabiyotida yangi davrning shakllanishiga asos bo‘la oldi. O‘zbek adabiy tanqidchiligining shakllanishi va rivojlanishida XX asr boshlarida faoliyat yuritgan munaqqidlarning ilmiy-nazariy qarashlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, jadidchilik davrida adabiy jarayon faollashib, badiiy asarlarni baholashda yangi yondashuvlar yuzaga keldi. Bu jarayonda Vadud Mahmud o‘zining mustaqil va xolis tanqidiy qarashlari bilan alohida ajralib turadi.

Munaqqid zamondoshlari ijodini baholashda mafkuraviy mezonlardan ko‘ra badiiy-estetik mezonlarga tayanib ish yuritgan. Uning ilmiy merosi, o‘tgan asrda faoliyat olib borgan Fitrat, Cho‘lpon, Ajziy kabi ijodkorlar haqidagi adabiy-tanqidiy

qarashlari bugungi adabiyotshunoslikda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Xususan, uning Cho'lpon ijodiga bo'lgan munosabati o'zbek adabiy tanqidchiligi tarixida muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolaning maqsadi — Vadud Mahmudning Cho'lpon ijodiga bo'lgan adabiy-tanqidiy qarashlarini tahlil qilish va ularning ilmiy ahamiyatini ochib berishdan iborat.

ASOSIY QISM

O'zbek adabiy tanqidchiligining rivojida 1920-yillar muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda adabiy jarayon keskin mafkuraviy bosim ostida kechgan bo'lib, ijodkorlar faoliyati turli mezonlar asosida baholangan. Cho'lpon ijodi ham ana shunday qarama-qarshi munosabatlar markazida bo'lgan. Ayrim munaqqidlar shoir ijodini mafkuraviy mezonlar asosida baholab, uning dunyoqarashi va badiiy merosini tanqid ostiga olganlar. Bunday yondashuv badiiy asarni estetik jihatdan emas, balki ideologik nuqtai nazardan baholash bilan xarakterlanadi. Mazkur sharoitda Vadud Mahmud Cho'lpon ijodini xolis va ilmiy asosda baholagan munaqqid sifatida maydonga chiqadi. U badiiy asarni tahlil qilishda, avvalo, uning estetik qiymati, poetik tuzilishi, til va uslub xususiyatlariga e'tibor qaratadi.

Vadud Mahmud "Turkiston" gazetasida chop etilgan "Buloqlar" to'plamiga yozgan taqrizida Cho'lpon she'riyatini milliy ruh, badiiy va estetik mukammallik ifodasi sifatida baholaydi. Tanqidchi ushbu to'plamda o'zbek xalqining ruhiyati, milliyliigi va ichki kechinmalari badiiy ifoda topganini alohida ta'kidlaydi. Yunus Hoji Maqsudiy yozgan xotiralariga asoslanib, Vadud Mahmud Cho'lponning "Tong sirlari" kitobiga so'zboshi ammo siyosiy bosim tufayli bu chop etilmaganini aytib o'tadi. Munaqqid Cho'lponning "Tong sirlari" to'plamiga bag'ishlangan maqolasida shoir ijodining kamolot bosqichlarini chuqur tahlil qiladi. Unda "Ko'ngil", "Bas endi", "Yer asirlari" kabi she'rlar misolida shoirning badiiy mahorati, falsafiy qarashlari va ichki ruhiy olami yoritiladi.

Vadud Mahmud Cho'lpon ijodini tahlil etishda uning asarlaridagi istiqloq ruhini, poetikasidagi betakror badiiy xususiyatlarni chuqur ochib beradi. Tanqidchi she'rlardagi qofiya, vazn va ohang uyg'unligini estetik mezonlar asosida baholab, ularning ichki ritmi va badiiy ta'sir kuchini aniqlaydi. U Cho'lponni XX asrning

20-yillari adabiyotidagi peshqadamlaridan deb baholab, uning she'riyatidagi shakl-mazmun uyg'unligi, milliy ohang va tasavvufiy ruhni anglaganligini isbotlaydi.

Shu bilan birga, u shoir ijodidagi ruhiy kechinmalar va falsafiy qatlamlarni ham nozik did bilan talqin qiladi. Cho'lpon ijodiga bo'lgan adabiy-tanqidiy mulohazalari uning chin munaqqid sifatidagi prinsipal tabiatini ochib beradi. Vadud Mahmud Cho'lpon ijodini mafkuraviy bosim kuchli bo'lgan davrda ham xolis baholay olgan munaqqid sifatida ajralib turadi. Uning bu yondashuvi o'zbek adabiy tanqidchiligida mustaqil fikr va ilmiy tahlil mezonlarining shakllanishiga xizmat qilgan.

XULOSA

Umuman olganda, Vadud Mahmudning Cho‘lpon ijodiga bo‘lgan munosabati xolis, ilmiy asoslangan va chuqur tahliliy xarakterga ega. U shoir ijodini mafkuraviy mezonlardan xoli holda baholab, uning badiiy, falsafiy va estetik mohiyatini ochib berishga erishgan. Vadud Mahmudning adabiy-tanqidiy qarashlari o‘zbek adabiy tanqidchiligi tarixida mustaqil va obyektiv yondashuv namunasi sifatida muhim o‘rin tutadi. Uning faoliyati nafaqat Cho‘lpon ijodini to‘g‘ri talqin qilishga xizmat qilgan, keyingi avlod munaqqidlari uchun ham ilmiy maktab vazifasini bajargan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. B. Nazarov, A. Rasulov, Q. Qahramonov., SH. Axmedova. O'zbek adabiy tanqidchiligi tarixi. Toshkent- 2012.
2. Vadud Mahmud. Tanlangan asarlar. Toshkent . Ma'naviyat -2000.
3. Vadud Mahmud. "Cho‘lponning "Buloqlari" maqolasi. Turkiston - 1923
4. www.ziyouz.com